

Лекція № 1

Тема: Філософія, її походження, проблематика та функції

План

1. Світогляд, його сутність і структура.
2. Історичні типи світогляду.
3. Сутність, структура і призначення філософії.
4. Проблема основного питання філософії

Основні поняття :

філософія, міфологія, мудрість, наука, об'єкт,
поняття, предмет, проблема, плюралізм,
раціоналізм, релігія, світогляд, світ,
свідомість, суб'єкт.

ВІТЧИЗНЯНІ АВТОРИ:

- **Ільїн В.В., Кремень В.Г.** Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник. – К., 2005.
- **Петрушенко В.Л.** Філософія : Курс лекцій : навчальний посібник. – 3-тє вид., переробл. і допов.– Л.: Новий світ, 2002, 2005. – 456 с.
- Філософія. Курс лекцій. Навчальний посібник / Ред. **І.Бичко, В. Табачковський** та ін. – К.: Либідь, 1999.
- Філософія. Навчальний посібник. /Ред. **В.Кременя, Ф.Горлача**. – К.: Вища школа, 2002.
- Філософія. Навчальний посібник. /Ред. **І.Надольного** та ін. Вид.5-е.– К.: Вікар, 2006.
- Філософський енциклопедичний словник /Ред. **Шинкарук В.І.** та ін. –К.: Абрис, 2002.
- **Н.Хамітов, Л.Гармаш, С.Крилова.** Історія філософії. Проблема людини та її меж: Навчальний посібник зі словником / Під ред. Н.Хамітова (2-е вид. перероб. та доп.) – К., 2006.

ІНОЗЕМНІ АВТОРИ:

- **Кунцман П., Буркард Ф.-П., Видман Ф.** Философия: dtv-Atlas: Пер. с нем. – М., 2002.
- **Мир философии.** Книга для чтения. В 2 частях / Сост. Гуревич П., Столяров В. – М., 1991.
- **Рассел Б.** Історія західної філософії / Пер. з англ. – К., 1995.
- **Реале Дж., Антисери Д.** Западная философия от истоков до наших дней. В 4 книгах. – СПб., 1997.
- **Стивенсон Д.** Философия / Джей Стивенсон; пер. с англ. – М., 2007.
- **Тарнас Р.** История западноевропейского мышления / Пер. с англ. – М., 1998.
- **Философия: краткий курс / Ж.М.Бесс, А.Буасьер;** пер. с франц. – М., 2005.
- **Делёз Ж., Гваттари Ф.** Что такое философия? – СПб., 1998.

1. Світогляд, його сутність і структура

Світогляд -це сукупність уявлень про світ та місце і роль людини в ньому

- Світогляд – не просто знання, а деяке інтегральне духовне утворення, оскільки:
- А) він повинен надавати людині не стільки поглиблені знання про закони тих чи інших сфер реальності, а знання разом із оцінкою, відношенням;
- Б) предметом світогляду – відношення «людина - світ» постає майже неозорим, безмежним і тому до певної міри невизначеним;

Світогляд містить такі елементи як:

- **знання (особистісні)**
- **переконання**
- **емоції, почуття**
- **віра**
- **цінності**
- **ідеали**
- **програма дій (стратегія життя)**
- **унікальність**

ОСНОВНІ СВІТОГЛЯДНІ ПИТАННЯ

- МІСЦЕ ЛЮДИНИ В СВІТІ
- 1. ЩО Я МОЖУ ЗНАТИ?
- 2. ЩОЯ МАЮ РОБИТИ?
- 3. НА ЩО Я МОЖУ СПОДІВАТИСЯ?
- 4. ЩОТАКЕ ЛЮДИНА?

Залежно від співвідношення інтелектуального та емоційного досвіду світогляд поділяється на:

- **Світовідчуття** (це емоційно-психологічний бік світогляду на рівні настрою, почуттів);
- **Світосприйняття** (формування уявлень про світ за допомогою наочних образів)
- **Світорозуміння** (понятійно-інтелектуальне осмислення світу).

ТИПОЛОГІЯ СВІТОГЛЯДУ

- **ЗА НОСІЄМ:** індивідуальний, колективний, груповий, національний, регіональний та ін., загальнолюдський;
- **ЗА РІВНЕМ СВІТОБАЧЕННЯ ТА УСВІДОМЛЕННЯ:** усвідомлений, неусвідомлений, частково усвідомлений, буденний, сформований на засадах наукових знань, філософський та ін.
- **ЗА ІСТОРИЧНИМИ ЕПОХАМИ:** архаїчний, античний, середньовічний, ренесансний, світогляд ХХ ст., світогляд ХХІ ст.;
- **ЗА МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИМИ ОРІЄНТИРАМИ:** егоїстичний, гуманістичний, антигуманний, альтруїстський, цинічний, шовіністичний та ін.

Види світогляду

За ступенем загальності

особистості

групи

людства

За рівнем розвитку

Життєво-повсякденний

Теоретичний рівень (філософія)

Догматичний або Вільний від догм

Науковий або ненауковий

Оптимістичний чи песимістичний

Функції світогляду

- 1. Інтегрувати людину у світ;
- 2. Надати їй найперших життєвих орієнтирів;
- 3. Подати дійсність у її людських вимірах та виявленнях.

РИНКОВИЙ СВІТОГЛЯД як передумова соціалізації сучасної людини базується на таких цінностях:

- - здібність вірно аналізувати співвідношення попиту та пропозиції на локальному та глобальному ринках і пропонувати ефективні рішення;
- - престижний соціальний статус;
- креативність, прагнення до вдосконалення компетентності і вивчення передового світового досвіду у своїй професійній сфері;
- - вміння бути конкурентоспроможною, “товаром”, на який є попит;
- - гроші і технологія, проект (“схема”) їх отримання;
- - власність на засоби виробництва товарів та послуг;
- - володіння інтелектуальним капіталом.

Світоглядні хвороби

*Поклоніння
кумиру*

*Цинізм, невіра
у високі ідеали*

2. Історичні типи світогляду.

Історичні типи світогляду

міфологія

релігія

філософія

Міфологія – світогляд, в рамках якого розуміння світу здійснюється через:

- поєднання знання і віри, реальності та фантазії;
- використання метафор (художніх засобів).

Функції міфа:

- формування колективних уявлень, норм і цінностей;
- розкриття тайни народження, смерті, розвитку

Релігія-світогляд, в рамках якого розуміння світу здійснюється через:

- подвоєння світу на земний і небесний;
- визнання існування надприродних сил та відведення їм головної ролі у світобудові та житті людей

Специфіка релігійного світогляду:

- Дотримування культу (обрядів та ритуалів);
- Віра в Бога і поклоніння Богу як вищій істоті;
- Фанатизм;
- Догматизм.

3. ФІЛОСОФІЯ:

- любов до мудрості; форма людського мислення форма людського мислення, теоретична форма світогляду.

тип світогляду, для якого характерний розгляд *людини і світу* в їх *цілокупності*, коли здійснюється *усвідомлення* світу, визначення свого місця у світі і *створення програми життєдіяльності*

- наука, що вивчає найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства та людини (її мислення);

- наука, що вивчає загальне у взаємовідносинах людини і світу;

3. Сутність, структура і призначення філософії.

- - це вільне, раціональне, критичне осмислення світу і місця людини в ньому;
- - це спосіб побудування в свідомості людини картин, що фіксують його положення в світі і визначають можливості й напрями його активності, межі самореалізації „Я”, сенс та перспективи його життя.

Предмет філософії

Предметом філософії є взаємодія між людиною та світом, а не складові елементи (природа, суспільство, особистість).

ФУНКЦІЇ ФІЛОСОФІЇ:

Світоглядна

Виховна - сприяє посиленню потягу людини до самовдосконалення, творчого підходу до життя.

Пізнавальна

Методологічна

Практично-діяльна

Соціально-адаптивна

Критична - проявляється в опозиції філософії до емпіричної дійсності, до світу повсякденної реальності, руйнуванні звичних стереотипів та забобонів, пошуку шляхів до більш вдосконаленого, людського світу.

Риси філософського мислення

- гранично широкий рівень узагальнення гранично широкий рівень узагальнення, що виходять на межу буття гранично широкий рівень узагальнення, що виходять на межу буття і небуття;
- постає формою людського самоусвідомлення постає формою людського самоусвідомлення, мисленням під кутом зору людини, її життєвого вибору;
- окреслює дійсність не лише такою, якою вона є, але й такою, якою має бути;
- філософське мислення постає внутрішньо пов'язаним, логічно послідовним, аргументованим та обґрунтованим;
- прагне поставити і розв'язати граничні, абсолютні проблеми людського буття.

Основні категоріальні структури сучасної філософії –
світ, універсум, людина

Філософські погляди на світ різноманітні і не схожі між собою. Для них характерний **ІНТЕЛЕКТУАЛІЗМ** і постійний сумнів у власних твердженнях, критичність, незаспокоєність і динамічність думки.

Структура філософії

1. Онтологія – вчення про сутність буття.
2. Гносеологія – теорія пізнання.
3. Аксиологія – теорія цінностей
4. Історія філософії
5. Соціальна філософія - теорія суспільства
6. Етика – наука про мораль, про принципи взаємовідносин між людьми
7. Естетика - наука про прекрасне (і потворне), теорія мистецтва.
8. Логіка – наука про закони і форми мислення
9. Теорія розвитку (діалектика, синергетика, метафізика тощо)

Філософія принципово:

- **толерантна** (терпимість до іншої точки зору);
- **плюралістична** (багато шкіл, течій, напрямків, підходів до вирішення філософських проблем);
- **діалогічна** (веде діалог, дискусії з опонентами);
- **відкрита до новацій.**

Філософія підкреслює такі основні
характеристики сучасного суспільства та
культури як :

- *кризисність,*
- *масовизація,*
- *глобалізація,*
- *інформатизація,*
- *багатомірність;*
- *зіткнення цивілізацій, традицій і
постмодерну.*

Філософствування

- – невід’ємний атрибут людського існування, бо спроби знаходити „мудрі” технології вирішення нагальних проблем завжди супроводжували людство.
- Навчання мудрості неможливо без щоденних власних інтелектуальних зусиль з боку самої людини. Філософічність буття людини особливо актуалізується в „пограничних станах”, де втрачаються звичні „декорації” приватного та публічного буття.

Філософія

– це спроба людини і людства осмислити специфіку свого буття та віднайти сенс свого руху, який повинен бути *розвитком* сутнісних сил людини та *шляхом* до більшого масштабу свободи та творчості. Потреба в філософії виникає при намаганні знайти *нетривіальні шляхи вирішення життєвих проблем*, при спробі відірватися від рутини повсякденного, стереотипного, при бажанні знайти нові горизонти свого світобачення і нові конструктивні рішення „вічних” проблем.

4. Проблема основного питання філософії

ОСНОВНЕ ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ (ОПФ)-

а) Імануїл Кант (1724-1804)- Німеччина

ОПФ – це питання:

- 1.Що я можу знати?
2. Що я повинний робити?
- 3.На що я можу сподіватися?
4. Що таке людина?

б) Альберт Камю (1913-1960)- Франція

ОПФ – це питання чи варте життя бути прожитим ?

(в Україні кожен рік близько 5 тисяч вбивств і 17 тисяч самогубств)

в) марксистська точка зору :

ОПФ – це питання про співвідношення матеріального і ідеального.

Це питання має дві сторони:

- що первинно - матерія чи свідомість?
- чи пізнаваний світ?

Філософія знає два методи дослідження:

- **діалектичний** – вияв людського знання в осягненні світу у його постійному русі і перетвореннях;

такий метод наділяє людину свободою;

- **метафізичний** – вияв людського знання в осягненні світу у його нерухомості і завершеності;

такий метод підпорядковує людину необхідності

- **Матеріалізм** – напрямок у філософії, що визначає первинним матеріальне, природу
- (Демокрит, Л.Феєрбах, К.Маркс, З. Фрейд)
- **Ідеалізм** – напрямок в філософії, що визначає первинним ідеальне.
Виокремлюють об'єктивний ідеалізм (Пифагор, Платон, Августин, Г.В.Ф. Гегель, А.Шопенгауер) та суб'єктивний ідеалізм (Дж.Берклі, І. Кант, І. Фіхте, Д. Юм, Ф.Ніцше, Ж-П. Сартр).

- *ГЕНЕЗИС ФІЛОСОФІЇ*
- УСВІДОМЛЕННЯ СМЕРТІ
- ОБМЕЖЕННЯ ІНСТИНКТІВ
- ПОШУК СЕНСУ БУТТЯ
- ПОТРЕБА В ОСВІТІ
- ПОЗБАВЛЕННЯ СУМНІВУ
- ПОДИВ

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ

- *VI ст. до н.е. – IV ст.* – ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ (ГРЕЦІЯ, ІНДІЯ, КИТАЙ)
- *V ст. – XIV ст.* – ФІЛОСОФІЯ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ
- *XIV ст. – XVI ст.* – ФІЛОСОФІЯ ВІДРОДЖЕННЯ
- *XVII ст. – перша третина XIX ст.* – ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ЧАСУ
- *XIX ст. – XXI ст.* – ФІЛОСОФІЯ НОВІТНЬОГО ЧАСУ

Тест №: 1

Тема: Філософія, її походження, проблематика та функції

1. Предметом філософії є:

- А) відношення «людина-світ»; Б) відношення «світ-Бог»;
В) діяльність людини;

2. Основне питання філософії:

- А) як впливає Бог на світові процеси? Б) що лежить в основі буття світу і людини?
В) як досягти гармонії з собою?

3. Два напрямки у філософії, що виникають залежно від відповіді на основне її питання:

- А) матеріалізм та ідеалізм; Б) емпіризм і раціоналізм;
В) реалізм і номіналізм;

4. В яких основних аспектах відображається предмет філософії в теорії?

А) онтологічному, гносеологічному та логічному;

Б) духовному і практичному;

В) соціальному та індивідуальному;

5. Що означає слово «філософія»?

А) любов до знань;

Б) любов до мудрості;

В) любов до слави.

6. Основним засобом пізнання для філософа є:

А) уява;

Б) розум;

В) знання наукових законів;